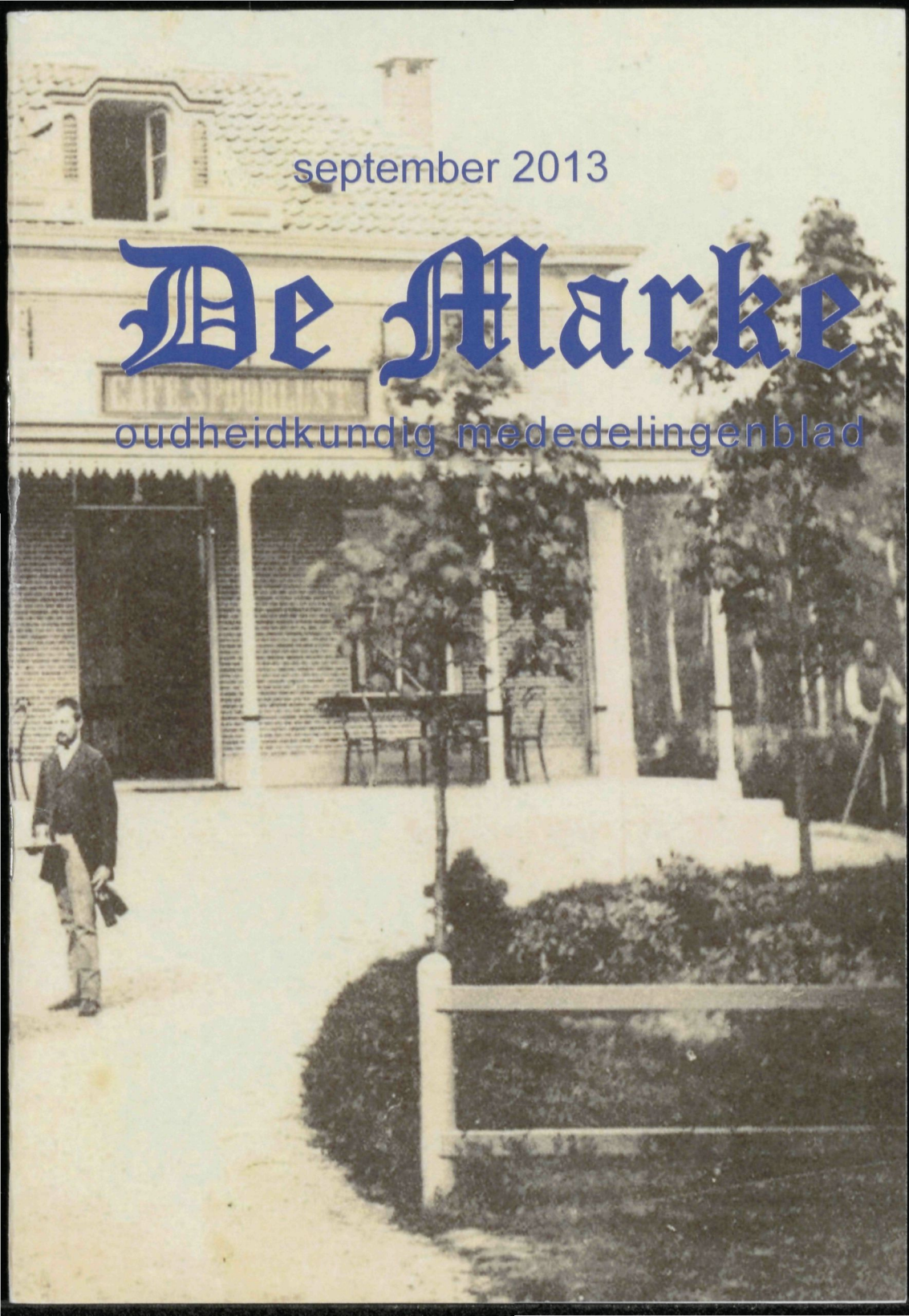

september 2013

De Marke

oudheidkundig mededelingenblad

De Marke

is het orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke',
met als werkgebied de plaatsen Beekbergen, Brummen, Eerbeek,
Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen & Ugchelen.

Eindredactie: Willem Reusink
Noteboomstraat 15
7101 MG Winterswijk
☎05 43 - 51 46 92 / ☎06 23 41 90 97
E✉: willem.reusink@planet.nl

Bestuurssamenstelling OHV 'De Marke':

Voorzitter: H.W. van Harreveld
Tuinstraat 59 6971 BH Brummen ☎05 75 - 56 60 48

Secretaris: G.J. Regelink
De Pothof 97 6971 HE Brummen ☎05 75 - 56 02 27
E✉: info@ohv-demarke.nl

Penningmeester: J. Zengerink
Rhienderensestraat 53 6964 BH Hall ☎03 13 - 65 19 60
bankrekening: 43.70.63.763 t.n.v. penningmeester De Marke

Bibliothecaris: W.T.M. Klomp
Langschoten 71 7371 EP Loenen ☎055 - 505 22 76

Leden: M.R.I. Fleur-le Rütte
Wedinkerf 11 6961 MT Eerbeek ☎03 13 - 65 32 08
A. Jansen-Hagen
Veldkantweg 14A 6961 HJ Eerbeek ☎03 13 - 65 21 83

Lidmaatschap: €14,00 per jaar; aanmelden bij de secretaris.
Excursies: 2 x per jaar organiseert 'De Marke' een excursie.
Lezingen: gemiddeld 5 x per jaar organiseert de vereniging lezingen.
Mededelingenblad: dit blad verschijnt vier maal per jaar (mrt - juni - sept - dec)
Website: www.ohv-demarke.nl

Overname van (gedeeltelijke) teksten en afbeeldingen uit dit blad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Losse nummers: €4,00

© 2013 De Marke, Brummen

Mededelingenblad 'De Marke'**jaargang 37 no 3****Inhoudsopgave:**

pag	1	Inhoudsopgave	
	2	Redactionele mededelingen	
	3	Willem Reusink	- Omslagfoto
	4	Martien Kobussen	- De Schansenberg
	8	Henk Demoed	- De Hof te Wapsum
	13	Marianne van Zadelhoff & René Vos	- The Flying Fortress
	18	Jan Regelink	- Herinnering aan station Voorst
	20	Joop Groenendijk & Willem Reusink	- Onbekend Eerbeek (vervolg)
	22	Willem Reusink	- Harm Onwies
	27	L. Ch. van Deventer (†)	- Uit lang vervlogen dagen
	31	Willem Reusink	- Onbekend Eerbeek en Brummen
	32	Persbericht	- Kastelen in Gelderland

Op het omslag een ansicht/foto uit 1896 van café 'Spoorlust' op de hoek van de Spoorstraat en de Houtwal in Brummen.

Ansicht: collectie Willem Reusink (Zie ook pag 3).

Redactionele mededelingen

Nummer 3 van de 37e jaargang van 'De Marke' biedt u weer een diversiteit aan artikelen. Allemaal hopelijk zeer lezenswaardig en misschien wel inspirerend om ook eens een bijdrage te leveren! Dat kan! Graag zelfs.

Bijdragen voor de volgende uitgave van 'De Marke' ontvang ik graag
vòòr vrijdag 29 november 2013.

Willem Reusink

Lezingen 'De Marke' najaar 2013

Dinsdagavond 1 oktober komt de heer Evert de Jonge uit Emst naar zaal 'De Korenmolen' in Eerbeek. Hij vertelt die avond over: 'Bier brouwen en bierbrouwers op de Veluwe'.

In de middeleeuwen werd er ook in de Veluwse steden en dorpen bier gebrouwen. Over dit onderwerp verscheen enige tijd geleden een door De Jonge geschreven boek.

Donderdagavond 21 november is mevrouw Dinie Hiddink uit Lochem onze gast. Zij heeft voor ons verhalen en gedichten in het dialect.

De beide avonden beginnen om 20.00 uur. Onze leden ontvangen t.z.t. een uitnodiging voor de lezingen. Belangstellenden zijn natuurlijk welkom.

Ada Jansen-Hagen,
coördinator lezingen

Omslagfoto

De foto op het omslag staat ook op pagina 16d in de 'Geïllustreerde Gids voor Brummen en Omstreken' (zie afbeelding hiernaast). Deze gids werd in 1897 uitgegeven door de Vereeniging Brummens Belang in samenwerking met de drukker/boekhandelaar Johan ter Haar. Ter Haar vroeg - zoals vastgelegd in de notulen van de jaarvergadering in 1896 van de Vereeniging Brummens Belang - toestemming om een tweede gids voor Brummen uit te geven, omdat de eerste gids volgens hem niet meer voldeed.

Waarop de onvermijdelijke vragen rijzen: Wanneer was dan die eerste gids verschenen? Hoe zag die gids er uit? en: Waarom voldeed de gids niet meer?

Het archief van Brummens Belang (dat in het archief van de Gemeente Brummen in het Regionaal Archief te Zutphen wordt bewaard) bevat geen exemplaar van deze eerste gids. Hetgeen de nieuwsgierigheid nog meer prikkelt!

In 1991 liet de Gemeente Brummen - met het oog op het 1200-jarig bestaan in 1994 - bij Krips Repro in Meppel een facsimilé-uitgave drukken. Deze druk werd o.a. als relatiegeschenk verspreid bij het 1200-jarig bestaan. De oplagecijfers zijn mij niet bekend.

Café 'Spoorlust' - op ca 200 meter van het Brummense station gelegen - was eigendom van de heer Johannes Brouwer. Later werd het café uitgebaat door Hebbo en Ant Schierbeek. Zij kwamen uit Veendam en hadden aldaar het hotel-café-restaurant 'Veenlust' gedreven en herdoopten 'Spoorlust' in 'Veenlust'. Ook een toepasselijke naam voor deze uitspanning, want de Spoorstraat in Brummen heette toen nog de Veenstraat.

De dichter Bert Schierbeek (een neef van het caféhoudersechtpaar) schreef een aardig kort verhaal (slechts 4 pagina's) over 'Veenlust', getiteld 'Oom Hebbo en Tante Ant', uitgegeven door Leen van Weelden's 'Geiten Pers' te Brummen (1994).

De Schansenberg: revalidatiecentrum voor blinden

Nabij het bekende hotel 'De Vrijenberg' aan de Beekbergerweg in Loenen ligt het appartementencentrum 'De Schansenberg'. Enkele jaren geleden is het (gedeeltelijk) weer opgebouwd door de familie Duin uit Loenen. Voor de brand was het een geheel ander complex. Het was in een geheel andere stijl opgetrokken. De naam ontleende de eigenaar aan de bekende wallen (schansen) die hij in de omgeving aantrof. Lange tijd heeft 'De Schansenberg' bekend gestaan als een revalidatiecentrum voor blinden. Na hun vertrek naar Apeldoorn heeft de eigenares geen huurder meer kunnen vinden en stond het gebouw een tijdlang leeg.

De Schansenberg had een aparte bouwstijl

kolonel

De bedoeling van het echtpaar Hofstede was in 1923 zeker niet om er een rusthuis van te maken. Hofstede was kolonel in het leger in Nederlands Indië, bij de KNIL. Regelmatig kwamen zij naar Nederland met verlof en wilden hier op de Veluwe over een huisje beschikken. Ze lieten op deze plek een huisje bouwen van bescheiden afmetingen door de Loenense bouwers Kruimer en Van Oorspronk. De benodigde grond, ongeveer zeven hectare, kochten ze van Jonkheer Kalkoen die toen ook eigenaar was van boerderij 'De Vrijenberg' die bewoond werd (en nu nog) door de familie Modderkolk.

volste vertrouwen

Het pakte echter geheel anders uit. Korte tijd nadat het paar zich hier definitief had gevestigd, liep het huwelijk spaak. Mevrouw Hofstede bleef er wonen. Zij maakte er een hobby van om regelmatig uit te breiden. Ze was nogal veranderlijk van aard. Haar plannen wijzigden dan ook vaak. Bouwwerken moesten de ene week gebouwd worden, maar ze liet ze daarna ook zo maar weer afbreken. Verschillende aannemers hadden het daar moeilijk mee en gaven er de brui aan. Telkens moesten er andere bouwvakkers komen. Iemand die het volste vertrouwen had van mevrouw Hofstede was Frits Uiterweerd. Hij had een eenmansbedrijfje aan de Vrijenbergweg. Het deerde Uiterweerd niet dat de plannen vaak wijzigden. Hij bleef er rustig onder als zij toch nog weer van mening was dat het raam of de deur enkele meters verplaatst moesten worden.

vakantie

De eerste huurder die mevrouw Hofstede voor het gebouw vond, waren de Hoogovens. Deze vestigden hierin een vakantieoord voor de zomermaanden. De personeelsleden van dit grote bedrijf kwamen hier op de Veluwe hun vakantie doorbrengen. In de winter was het een herstellingsoord voor mannen.

Toen de inwoners van Arnhem moesten wijken voor het oorlogsgeweld, kwamen er velen naar de Veluwe dorpen. Vele gezinnen kregen er kostgangers bij.

Veel blinden hebben in en om dit gebouw hun plaats weer hervonden in het dagelijks leven.

De bewoners van het Arnhemse 'Insula Dei' bevolkten tot na de oorlog 'De Schansenberg'. Dit duurde niet lang.

Na een verbouwing kreeg mevrouw Hofstede nieuwe huurders. Het werd een rusthuis voor de vrouwen van de Nederlands Hervormde kerk die hier geestelijke rust konden vinden. Uit het gehele land kwamen de vrouwen naar deze plek.

rusthuis

Nadat 'De Schansenberg' 15 jaar een rusthuis was geweest, betrokken de blinden het gebouw. Directeur Van Schendel kwam van Amsterdam naar Loenen om hier een revalidatiecentrum voor blinden op te zetten. Personen die op latere leeftijd deze handicap kregen, werd hier geleerd zich opnieuw aan de samenleving aan te passen. Er werden onder meer een werkplaats en schoollokaal bijgebouwd. Er werd zowel gedacht aan een beroep als het verplaatsen in het verkeer. Veel blinden hervonden hier aan de Beekbergerweg hun vertrouwen.

'De Schansenberg' was een tijdlang landelijk bekend om de goede resultaten die hier bereikt werden. Diverse omstandigheden maakten het echter in 1973 noodzakelijk om te verhuizen naar het 'Loo-erf' in Apeldoorn.

noodbehuizing

Even was er na het vertrek van de blinden een noodbehuizing voor het tehuis 'Noordhorn' uit Apeldoorn, dat gerestaureerd moest worden. Nadien lukte het mevrouw Hofstede niet meer om te verhuren. Het bleef leeg staan en bood woonruimte aan mevrouw Hofstede en mevrouw Landsheer.

Mevrouw Hofstede bleef alleen en werd wat eenzellig en had weinig contact met burens en bekenden. De buurt werd opgeschikt toen op de Eerste Pinksterdag in 1980 op raadselachtige wijze brand uitbrak op de bovenverdieping. De brandweer kon haar niet meer bevrijden op de derde etage. Binnen zaten alle deuren op slot. De brand kon snel bedwongen worden. In de keuken vonden de brandweerlieden het verkoolde lijk van de eigenaresse, die toen 84 jaar oud was.

De steen op het graf van de lievelingshondjes Weibje en Friedje van mevrouw Hofstede is bewaard gebleven.

weinig vrienden

Door haar manier van optreden had zij maar weinig vrienden gemaakt. In haar testament liet zij haar hele bezit (gebouwcomplex en een groot kapitaal) na aan een stichting, die zij bij haar leven oprichtte. De rente van het kapitaal komt ten goede aan zes begunstigde instanties, die opkomen voor de belangen van het dier.

De meningen over het nieuwe gebouw lopen sterk uiteen: van 'prachtig' tot 'heel lelijk'.

Jarenlang bleef het deels uitgebrande gebouw staan. Het verloederde sterk. Loenenaar Leo Duyn kocht het restant met de bossen. Hij wilde hier een vakantieplek maken voor kinderen met hun ouders die aan een bijzondere spierziekte leden. De ruïne werd afgebroken. De bedoeling was om er twee gebouwen te laten bouwen. Een deel werd in de jaren negentig wel gerealiseerd en kreeg weer de naam 'De Schansenberg'. De appartementen worden nu verhuurd.

Martien Kobussen

De Hof te Wapsum

De naam Wapsum is recentelijk onder de aandacht gekomen doordat men het noordelijke deel van de Zutphensestraat, de A 345, vanaf de kruising met de Windheugelstraat tot aan de Kanonsdijk, Wapsumsestraat is gaan noemen. Niet zo lang geleden heeft men straatnaambordjes met die naam aangebracht. Hoe komt men aan deze naam?

Er was vroeger een hertogelijke hof te Wapsum. We moeten hierbij niet denken aan het middeleeuwse grote hofverband met de daarbij behorende horigen, afdrachten in natura, diensten en persoonlijke verplichtingen. Wapsum was een van de vele kleine en betrekkelijk jonge hoven. Deze hadden geen hoffunctie, maar dienden als centra voor betalingen van pachten of tynsen in geld. De gronden die ertoe behoorden, werden vanuit de hof bestuurd. Deze gronden bleven soms als complex bestaan en konden worden verpand. De gronden van de hof te Wapsum kwamen uiteindelijk onder beheer van de Gelderse Rekenkamer. In het archief van de Rekenkamer komen we diverse stukken betreffende hof en tienden te Wapsen tegen, waaronder twee kaarten van de onder de hof vallende gronden. Maar de geschiedenis is veel ouder.

In dit artikel wordt steeds de naam Wapsum gebruikt. In oude teksten zien we vele variatie in spelling: Wapsene, Wapsen, Wapsem, Wapse. Vanaf de 17^e eeuw is het vrijwel altijd Wapsum, ook op de kaarten.

Wapsum in oude stukken

De hof te Wapsum wordt al vroeg genoemd. Vóór een directe vermelding als hof in 1392 zien we in E.J. Harenberg *'Oorkondenboek van Gelre en Zutphen tot 1326'* een Cunradus de Wapsne die tussen andere dienstmannen van de graaf van Zutphen optreedt als getuige in een oorkonde van 1134. Hij zal domeinbestuurder zijn geweest van de hof te Wapsum.

In de vroegste stukken betreffende de hof te Wapsum komt de hertog van Gelre voor als eigenaar. In P.N. van Doorninck *'Acten betreffende Gelre en Zutphen 1376-1392'* lezen we dat hertog Willem van Gulik op 8 april 1392 de 'hof te Wapsem, gelegen in de buerschap Wapsem in onsen gerichte Brummen' verpacht aan Johan van der Capellen. In P.N. van Doorninck *'Acten betreffende Gelre en Zutphen 1400-1404'* worden de goederen onder de hof te Wapsem genoemd.

Willem van Gulik schenkt op 1 april 1400 aan zijn bastaard Johan 'onsen hoff tot Wapsen mit sinen toebehoeren'. Dat toebehoren wordt onder meer gevormd door de tienden op 'den Toege' (De Teuge) en de hoeven Westerbroick, Ykinck en Wenerdinck. Westbroek en Ickingsland zijn thans nog perceelsnamen in het noordoosten van Voorstonden, Wenerdinck is verder onbekend.

I.A. Nijhoff meldt in zijn '*Gedenkwaardigheden IV*' een akte waarin staat dat op 5 maart 1431 hertog Arnold verpandt aan Alart van Wije en Egbert ten Have zijn tienden te Wapsen en de tiend te Ukenre Oye onder Brummen. In 1515 is er een andere eigenaar. In I.A. Nijhoff '*Gedenkwaardigheden VI*' staat dat Margaretha ten Haaff, bijgestaan door Herman van Amstel, op 23 september 1515 haar recht op de oude en nieuwe tiend te Ukenrooi en te Wapsen heeft opgedragen aan Willem Yseren, kanunnik van de St. Walburg in Zutphen, ten behoeve van het kapittel aldaar.

In het archief van de Gelderse Rekenkamer bevinden zich de hierboven door Nijhoff genoemde stukken, met de charters, betreffende deze tienden te Wapsum. In de overige stukken in dat archief, lopend van 1559 tot 1795, gaat het steeds om pandrechten op de hof te Wapsum of op gronden die daaronder vallen.

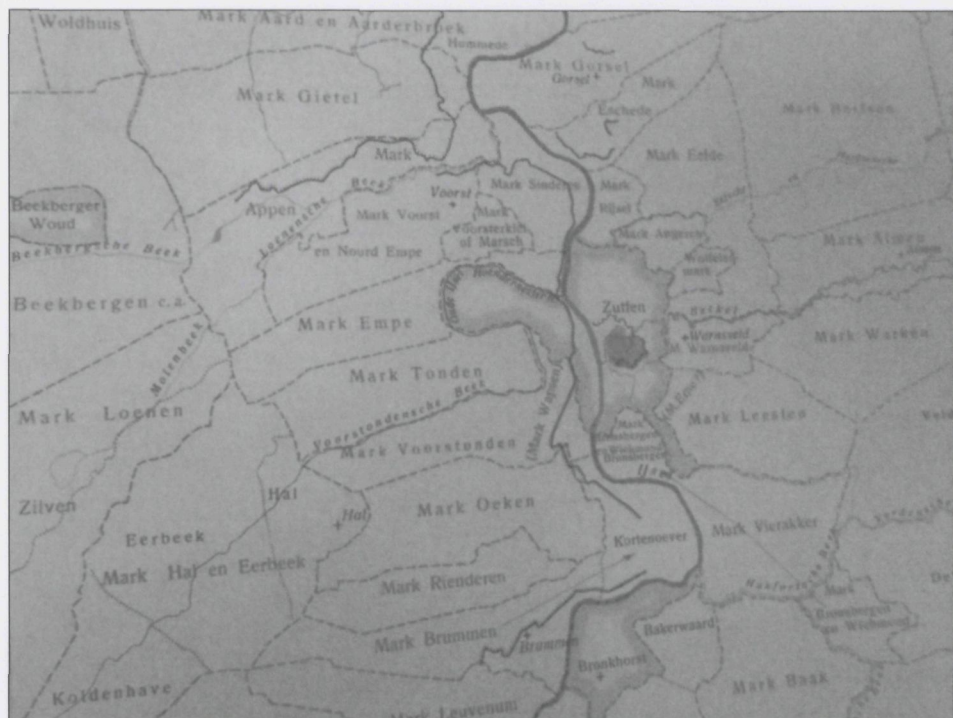
Uit bovenstaande vermeldingen blijkt dat het hier gaat om een complex van goederen: een hof, enkele hoeven, die er nu niet meer zijn, maar waarvan de namen deels voortleven als perceelsnamen. Later gaat het om verpandingen en tienden.

Welke goederen het betreft wordt duidelijk uit twee kaarten van de hof te Wapsum uit 1723 en 1764, die zich in het archief van de Gelderse Rekenkamer bevinden, de kaarten K 224 en K 225. De kaarten zijn vrijwel identiek, die van 1764 is duidelijk afgeleid van die van 1723. Op beide kaarten worden de percelen van de hof te Wapsum in vijf blokken afgebeeld met een iets andere onderverdeling. Op de volgende pagina is de kaart uit 1764 afgebeeld omdat deze duidelijker is en meer namen geeft, in het bijzonder worden aangrenzende percelen genoemd.

de kaart van de hof te Wapsum van 1764

De titel van de kaart luidt 'Caart vertoonende de zogenoemden Hoff tot Wapsum, gelegen in het Quartier van Veluwe onder het Ampt van Brummen, bij en omtrent den Canons-Dijk, onder welke behooren de volgende Blokken, namentlijk:

- 1 Den Langen Camp
- 2 Den Wapsum
- 3 Stekken Kolk
- 4 Starenblik
- 5 Panders Landjen
- 6 De Witte Kolk
- 7 De Hooge Tichelkuyl

Kaart van de Wapsumse Landen, I. van Heuvel, 1723. Gelders Archief, Algemene Kaarten Verzameling 224. (Foto: Gelders Archief)

Alleen op de kaart van 1723 staan boerderijen afgebeeld. Het zijn er twee tussen De Lange Camp en De Wapse, aan weerszijden van wat dan de Windheuvelstraat heet, wat nu de Baankstraat is, namelijk het erve Baank ten noorden van de straat en ten zuiden ervan het erve Kleyn Baank. In 1723 heet de Baankstraat De Wapse Straat, in 1764 De weg na Zutphen.

latere kaarten

Op de kadasterkaart van 1832 zijn de percelen van de hof van Wapsum terug te vinden. Blok 1 van de kaart van 1764, Den Langen Camp bestaat uit 3 percelen bouwland en een huis met erf (dat er in 1764 nog niet staat), de totale oppervlakte is ruim 16 ha. Blok 2 Den Wapsum is dan als bouwland één kadastraal perceel met blok 3 Stekkenkolk, met nog twee kleine percelen tuin en kolk, totale oppervlakte ruim 10 ha. Blok 4 Starenblik is een perceel weiland, met een oppervlakte van bijna 4 ha. Blok 5 Panders Landjen is een perceel weiland van iets meer dan 3 ha. Blok 6 De Witte Kolk bestaat uit twee percelen weiland en een kolk, totale

1 Langenkamp, 2 Wapse, 3 Slikkenkolk, 4 Sterrenblik, 5 Pandjesland en 6 Witte Kolk, met Lagemate en Lomanswei, aan de oostkant van de Wapsumsestraat, waar ook de kolk nog is.

De makers van de perceelsnamenkaart hebben het gebied dat in 1764 Slikkenkolk heet Tuineegden genoemd en Slikkenkolk er ten noorden van gezet. De naam Tuineegden komt voor op de kaart van 1723 en ligt dan ten noorden van Slikkenkolk, tussen Wapse/Slikkenkolk en Starenblik (Sterrenblik). De namen Tuineegden en Slikkenkolk zijn dus omgewisseld!

was er een marke Wapsen?

Martens van Sevenhoven geeft in zijn Markenskaart in de *'Geschiedkundige Atlas van Nederland'* aan de oostkant van Voorstonden tussen haakjes een Mark Wapsen. (Zie *Mededelingenblad 'De Marke'* jg 36 no 4, dec 2012, blz. 4). In zijn toelichting in *'Marken in Gelderland'* (1925) zegt hij: "Onder Voorstonden lag de buurschap Wapsen, die oudtijds een zelfstandige marke is geweest." Marken tussen haakjes aangegeven zijn voor Martens van Sevenhoven marken waarvan de naam in onbruik geraakt is of waarvan de naam slechts nu en dan gebruikt wordt. Dat hij hier tot een marke komt geschiedt deels op grond van dezelfde bronnen als die hiervoor in dit artikel gebruikt zijn: verantwoording van ontvangsten, geheven tynsen. De vermeldingen noemen evenwel niet meer dan tynsen in Wapsen, een hof te Wapsen en een buurschap Wapsen.

Gezien de kaarten bij dit artikel afgebeeld is er al moeilijk sprake van een buurschap. Er is een complex percelen en maar enkele boerderijen. Er is geen enkele aanwijzing voor een marke, we zien geen gemeenschappelijke gronden, geen vereniging van markegenoten, geen markerichter, geen markenboek of wat dan ook.

Wat in de inleiding gesteld is, blijft: Wapsum is een complex goederen, eertijds behoord hebbende onder een hof te Wapsum.

Henk Demoed

The Flying Fortress (the 8th Ball) Back Home

Via Marianne van Zadelhoff, lid van uw vereniging, ben ik gevraagd om een artikel te schrijven in uw verenigingsblad. Daarvoor is het wellicht even handig dat ik me even voorstel alvorens in te gaan op de aanleiding. Mijn naam is René Vos en woonachtig in het Brabantse Budel. Sinds mijn prille jeugd houd ik me bezig met onze lokale geschiedenis en in het bijzonder de oorlogsgeschiedenis. In 2009 schreef ik daarover het eerste boek 'Tropenjaren, Cranendonckse jongens naar Indië en Nieuw-Guinea 1945 – 1962' en in 2011 het boek 'Gebroken Vleugels, luchtoorlog boven Cranendonck en Hamont-Achel 1940 – 1945'.

Het was mede door het laatste boek dat de luchtoorlog mij, in al haar facetten, ging boeien en ik o.a. lid werd van de Studio Lucht Oorlog (SGLO). Op 22 december 2012 bracht ik een bezoek aan het museum genaamd Jan Corver. Het Jan Corvermuseum herbergt Nederlands grootste zendamateurcollectie, waar veel vrijwilligers dagelijks aanwezig zijn. Het museum wordt geleid door Cor Moerman uit Budel. Aanleiding was een telefoontje van een van deze vrijwilligers, Pieter Droog (86) uit Weert. Pieter vertelde dat hij in het museum 'golfplaten' van een vliegtuig uit de oorlog had neergelegd. Deze konden nog wel ergens voor te pas komen. Of ze er nog steeds lagen was niet duidelijk. Vanwege een grote opruimactie in het museum moest ik ze maar op komen halen. Aangekomen in het museum troffen we Cor Moerman aan en werden de platen, na enig zoekwerk, in een container gevonden. Met de platen in de hand rees natuurlijk de vraag: "waar komen ze vandaan?"

Pieter Droog had verteld dat hij in die oorlogsjaren in de buurt van Eerbeek woonde en dat hij het vliegtuig had zien neerkomen. Later had hij het zien liggen in een weiland en iedereen van het dorp was er al wel langs geweest om een souvenir van het immens grote vliegtuig mee te nemen. Het verhaal achter de crash

B—17 G "Flying Fortress" bij 'n vliegshow in vreedestijd (internetafbeelding)

was echter niet bekend, ook was niet duidelijk of er mogelijke slachtoffers waren. In het register van de studiegroep (SGLO) trof ik meerdere crashes aan. Deze staan onder andere ook vermeld in het boek van Piet Willemsens. Een crash met als kenmerk T4620 sprong eruit gezien het aluminium plaatmateriaal dat in mijn bezit was en het vergelijkbare aluminium plaatmateriaal van een B – 17 bommenwerper. Deze B – 17 G met als nummer 42-97781 maakte onderdeel uit van 303 Bomber Group/359 Bomber Squad. De piloot van het ‘Vliegend Fort’ was de Amerikaanse Eerste Luitenant Jack T. Davis. Dat was tot zover alle informatie.

Na wat zoekwerk op het internet kwam ik op de website van de Oudheidkundige Vereniging ‘De Marke’. Onder het mom van ‘niet geschoten is altijd mis’ stelde ik mijn vraag in het gastenboek. Niet veel later kreeg ik een mail van Marianne van Zadelhoff met de toezegging dat een eerdere publicatie van Ivo de Jong genaamd: ‘Bail Out’ over Brummen – Het einde van een ‘Vliegend Fort’ zou worden toegezonden. Het boekje werd ontvangen en ik las het indrukwekkende verhaal van jonge Amerikaanse jongens die ingezet werden bij de bombardementsvluchten tegen Duitsland. Het is een verhaal wat helaas niet uniek is in die oorlogsjaren.

Aan boord van de negende vlucht van ‘the 8 Ball’ met als doel de oliaffinaderijen in Sterkarde (Ruhr) waren:

Piloot	1/Lt Jack T. Davis
Co- Piloot	2/Lt Donald I. Kohlstedt
Navigator	1/Lt Vernon M. Hellesvig
Bomm. Aimer	F/O Nino I. Guiciardi (foto r)
Boordschutter	S/Sgt Dave Bloom (Engineer)
Boordschutter	T/sgt Rex E. Lewnfield (Radio)
Boordschutter	Sgt Richard A. Martin
Boordschutter	Sgt Everette G. Harris
Boordschutter	Sgt Marvin W. Brown

Als laatste was hier op het laatste moment een zogenaamde ‘Y’ operator toegevoegd. Deze, in het geheim werkende bemanningsleden, waren aan boord om het berichten verkeer tussen de Duitse verkeersleiding te ontregelen. Zijn naam was T/Sgt Alvin G. Bader.

Na het opstijgen van hun Engelse basis Molesworth rond 08:00 uur en het bombarderen van hun doelen keerden 48 van de 49 bommenwerpers tegen 15:30 uur terug op de basis. Een toestel moest als vermist worden opgegeven. Het was de B – 17G 42-97781 ‘the 8 ball’. Deze door luchtdoelafweer (Flak) aangeschoten B – 17 raakt boven het doelgebied al in problemen en probeert met alle beschikbare

middelen en opvallend genoeg begeleid door twee P – 51 Mustang jachtvliegtuigen, het bevrijde zuiden van Nederland te halen. Helaas blijkt dat niet mogelijk en de bemanningsleden springen een voor een uit het vliegtuig en landen in de omgeving van Brummen. Allen komen veilig neer met uitzondering van Y – operator T/Sgt Alvin G. Bader. Zijn parachute opent niet en hij is op slag dood.

Allen worden direct krijgsgevangen gemaakt met uitzondering van piloot 1/Lt Jack T. Davis. Hij ontsnapt en wordt bij een latere ontsnappingspoging aan de Rijn (Pegasus II genaamd) opgepakt en even als de anderen krijgsgevangen genomen. Allen overleven uiteindelijk de oorlog en keren veilig huiswaarts.

Op 16 september 1995 wordt ter ere van de omgekomen T/Sgt Alvin Bader een kleine gedenksteen onthuld door F/O Nino I. Guiciardi.

Het monument heeft echter nooit een gezicht gekregen. Door het terugsturen van de plaat aan de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke' voorzien van de laatste foto van Alvin en zijn graf op de US cemetery te Margraten hopen wij dat het tijdelijk dan wel blijvend, een gezicht zal krijgen.

René Vos
Projectgroep Tropenjaren

Naschrift en aanvullingen:

Allereerst willen we de heer R. Vos heel hartelijk bedanken voor dit, door hem speciaal voor ons geschreven artikel en het toesturen van het stukje beplating van het desbetreffende gecrashte vliegtuig. 'The 8 Ball' stortte neer op 2 november 1944 in een weiland nabij de Eerbeekse brug. Daarvoor hadden de bemanningsleden tijdens het verliezen van hoogte de bommenwerper reeds verlaten door middel van een parachutesprong. Deze noodsprong werd Alvin G. Bader fataal; hij vond zijn dood achter de boerderij aan Den Broekweg 1, Hall.

De toen 6-jarige Frits Bleumink woonde naast de boerderij van Peters waar de ongelukkige vlieger terecht kwam. Hij was ooggetuige en herinnert zich het volgende:

'Het lichaam werd naar de boerderij van Peters gebracht. 'De man bloedde uit mond, neus en oren. Men trok zijn laarzen uit en gaven die aan Peters. Daarna verwijderde men de ring, horloge, pistool en papieren. In de late middag of vroege avond werd het lichaam gewikkeld in de gedeeltelijke geopende parachute, op een door paarden getrokken kar gelegd en naar Brummen gebracht'.

Op 3 november werd hij begraven op het Rooms Katholieke kerkhof in Brummen. Na de oorlog werd hij herbegraven op de Amerikaanse militaire begraafplaats in Margraten.

Al achttien jaar ligt de gedenksteen op de grond van de familie Spee aan Den Broekweg 1 te Hall. (zie boven; foto: Marianne van Zadelhoff).

De plaat die we van de heer Vos ontvingen is daar thans bij geplaatst.

Een woord van dank en waardering voor de heer Spee die voor deze gelegenheid de herinneringsplek belangeloos 'opschoonde' en verfraaide.

Jan, mijn echtgenoot, verhaalt nog dikwijls dat hij als 5-jarig ventje van zijn vader in het wrak van de neergestorte B-17 moest klimmen. Hij moest dan in de vleugel kruipen om er materialen uit te slopen, want een volwassene paste er niet in... Gewapend met een Bahco en een hamer lukte hem dat wonderwel. Van een mooi stukje aluminium werd een stofblik gemaakt, dat zeker nog een kwart eeuw dienst heeft gedaan.

Veel dorpelingen deden mee aan het 'demonteren', totdat er uiteindelijk slechts een gestript karkas resteerde van de eens zo vermaarde '8th Ball'.

Marianne van Zadelhoff

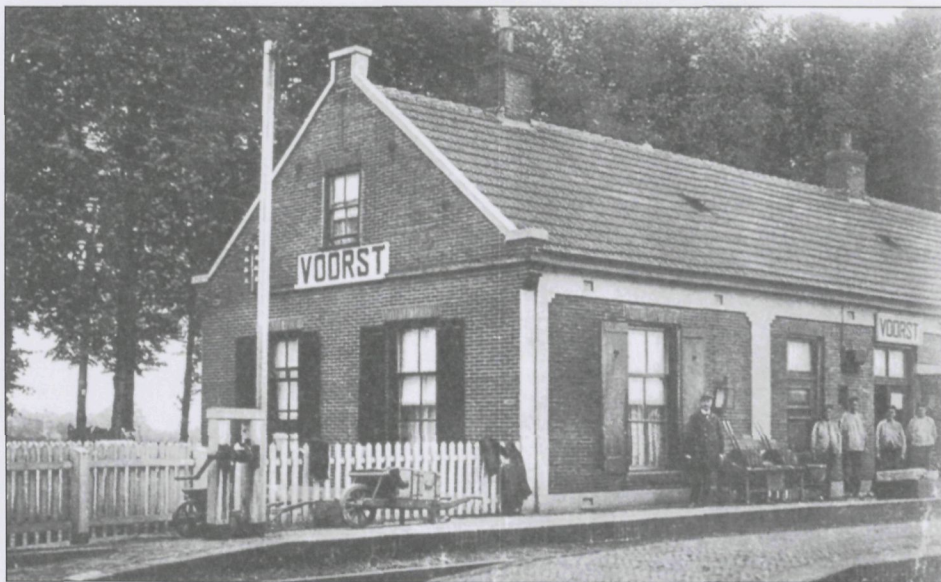
Herinnering aan het station Voorst rond 1930-1945

Mevrouw Gretha Dales-Hulleman, geboren in 1926 en nu wonend te Warnsveld, woonde als meisje in de jaren voor de Tweede Wereldoorlog te Empe in de woning, die tevens dienst deed als stationsgebouw en die was gelegen aan de spoorlijn Apeldoorn-Zutphen.

In 1870 was er een concessie verleend voor de aanleg van de lijn en in 1876 werd deze geopend. Ook al lag de halteplaats op het grondgebied van de Gemeente Brummen, het station ging 'Voorst' heten. Eerst heel veel jaren later werd ook 'Empe' aan de naam van het station toegevoegd.

Rond 1925 werd Jannes Hulleman – de in 1890 geboren vader van Gretha – stationschef van 'Voorst'. Enige jaren later verhuisde hij met zijn vrouw en twee kinderen van een woning aan de toenmalige Binnenweg naar de woning annex stationsgebouw aan de Empese kant van de spoorlijn.

Jannes had vóór hij stationschef werd als douanier en als metselaar gewerkt. Hij ging er prat op dat hij aan de tinnen van kasteel 'Nijenbeek' had gewerkt.

Station 'Voorst' met spoorwegpersoneel eind jaren '20

De jaren '30 van de vorige eeuw verliepen vredig op het station. Gretha ging naar de legere school in Empe. De school van meester Dolman. Ze vervolgde haar opleiding aan de huishoudschool in Zutphen. Ook al kon ze voor het huis op de trein stappen, altijd werd op de fiets de school in Zutphen bezocht.

Station 'Voorst' in de winter. Waarschijnlijk 1940 of 1941.

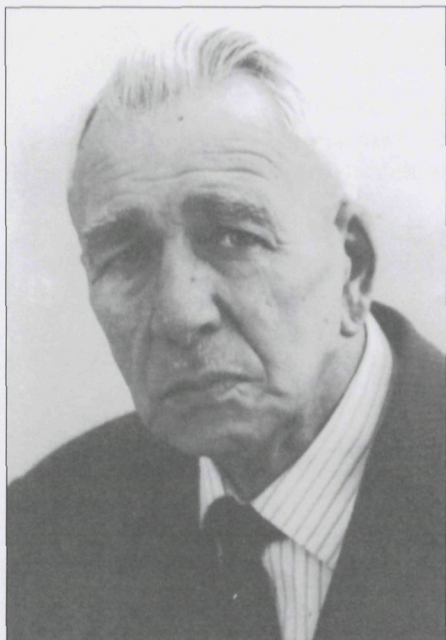
In de aanloop naar en in de Tweede Wereldoorlog kreeg het stationnetje militaire bestemmingen: in de mobilisatietijd werden in de stationsruimte Nederlandse militairen gelegerd en in de bezettingstijd waren het Duitse soldaten, die er ingekwartierd werden.

In september 1944 moest Jannes Hulleman onderduiken. Hij kwam in Vorden terecht en Gretha vertrok met haar moeder en broer naar Wilp. Het beheer van het station werd overgenomen door de Duitsers.

De spoorlijn Apeldoorn-Zutphen en het station 'Voorst' werden doelen voor de aanvallen door Engelse vliegtuigen. Tijdens zo'n aanval was moeder Hulleman in d'r eentje naar het station teruggegaan om nog wat wasgoed te halen. Iedereen vreesde voor haar leven, maar een gekneusde hand was het enig opgelopen letsel.

Bij haar oom en tante in Wilp maakte Gretha de bevrijding mee. Toen daar in Wilp een keer bij het vorderen van fietsen – dat nog al eens weerstand opriep – een Duitse soldaat schreeuwde: "Hände hoch", antwoordde tante Emma, die geen Duits verstond: "Wi'j hebben geen handduuke".

Na de bevrijding door de Canadezen keerde het gezin Hulleman terug naar Empe. De treinen begonnen weer te rijden, al was het door de vernielde IJsselbrug maar

Stationschef Jannes Hulleman op latere leeftijd

tot in De Hoven. Het stationsgebouw annex woning was door de oorlogshandelingen zwaar beschadigd. Het werd enige jaren later afgebroken.

Jannes Hulleman werd eerst in Vorden en later in Terborg stationschef.

Jan Regelink

De foto's bij dit artikel zijn uit bezit van mevrouw Dales-Hulleman.

Onbekend Eerbeek (vervolg)

In 'De Marke' van juni jongstleden deden Joop Groenendijk en ik een oproep om namen bij diverse foto's van oud-Eerbeek. De beide schoolfoto's hebben geen reacties opgeleverd, maar de foto van de 'notabelen' op pagina 18 van de vorige 'Marke' leverde twee bijna identieke reacties op. En daar zijn we heel erg blij mee, Joop vooral.

De eerste reactie kwam van mevrouw Pé Hillebrink-Plant en de tweede van Gerrit van der Spreng.

De foto werd genomen, waarschijnlijk in 1953, en het is de heer M.C. Sanders, directeur van de toenmalige Verenigde Papierfabrieken, nu Mayr Meinhof BV, met de jubilarissen van dat jaar, die 25 jaar in dienst waren. Het was n.l. de gewoonte dat er een foto werd gemaakt van alle jubilarissen in een bepaald jaar. De jubilarissen kregen dan een foto cadeau.

"Een originele foto is nog in mijn bezit," aldus Gerrit van der Spreng. En dat was nou precies wat Joop en ik hoopten, toen we besloten de oproep te doen!

Hier nogmaals de betreffende foto, maar nu met alle namen. Die overigens door beide 'Marke'-lezers unaniem hetzelfde genoemd werden.

De namen van de mannen op bovenste rij van links naar rechts:

Tinus Schut; Jan Stuivenbelt; Derk Put; Harm Spijkerman (directiechauffeur); M.C.Sanders (directeur); Antoon J. Holtman; G.A.van der Spreng (vader van Gerrit van der Spreng))

Middelste rij:

Hendrik Bosman; Harm Klein Gotink; Jan Romeijn; Willem Thomassen; Corry Gruben; Jo Reinders; Rik Jacobs.

Onderste rij:

Jan Gerritsen; Ab Werkman; Paul Donderwinkel; Marinus Plant.

De laatste twee heren waren afkomstig uit Brummen; de overigen waren allen afkomstig uit Eerbeek/Hall.

We zijn de beide attente 'Marke'-lezers, mevrouw Pé Hillebrink-Plant en Gerrit van der Spreng zeer dankbaar voor hun reactie. Dat zij de moeite namen de hun bekende gegevens aan de redactie te mailen, doet ons goed!

**Joop Groenendijk
Willem Reusink**

Harm Onwies

Harm Wolsink was vrachtwagenchauffeur bij de firma Schotpoort in Eerbeek. Hij was zo rond 1960 ergens voor in de dertig en onderscheidde zich door een onbehouwen en ruw taalgebruik. Wat wij natuurlijk prachtig vonden, want Harm gebruikte frank en vrij de voor ons verboden taal. Ook nam Harm het met de persoonlijke hygiëne niet altijd even nauw. Hij was in de tijd dat we in de Oudeweg in Leuvenheim woonden een buurjongen. Hij was behoorlijk sterk en ik herinner mij dat hij bij hoogwater verschillende mensen vanaf het Schoolpad door de ondergelopen Oudeweg naar hun huizen droeg.

Toen ik in 1962 vakantiewerk deed op papierfabriek 'De Hoop' in Eerbeek, werd ik in de afdeling 'expeditie' ingedeeld bij de heer Kerseboom. Samen met de vaste medewerkers (Dickie uit Laag-Soeren, Harm Verbeek uit Eerbeek en een tiental Italiaanse gastarbeiders) moest ik pakken met dozen vanaf pallets in vrachtwagens laden. Vaak ging dat via de rollenband, maar soms was het handwerk: sjouwen en beuren dus. Maar het geld verzoette de arbeid!

Als de opleggers volgeladen waren, kwam er een chauffeur van Schotpoort (of Teun zelf) om de volle oplegger op te halen en er weer een lege voor in de plaats te zetten. Soms moesten de chauffeurs nog even wachten, omdat de laatste dozen nog in de wagen moesten. Dan was er vaak ook tijd om even te ouwehoeren. Sommige chauffeurs, waaronder Harm Wolsink, waren daar steeds weer voor te porren.

Dat ging er nog wel eens flink aan toe, zowel verbaal als fysiek. Achtervolgingen door de fabriek werden soms niet geschuwd. Mijn 'baas', de heer Wendrich, vond mij in deze zaken een aanstichter en riep mij een paar keer op het matje. Omdat het werk er niet echt onder leed, mocht ik toch de volle zes weken blijven! Bovendien - zo is mijn indruk achteraf - waren deze achtervolgingen voor de vaste medewerkers ook nog wel een aardige onderbreking in het dagelijkse (eentonige) werk.

Al in die tijd had Harm Wolsink de bijnaam Harm Onwies opgedaan. Als hij je weer eens achternazat door de expeditieafdeling tussen en over pallets met dozen, moest je zorgen dat je uit zijn handen bleef, want had hij je eenmaal te pakken dan was je niet best af. Zijn handen sloten zich als bankschroeven om je armen of benen en dan was er geen ontkomen meer aan. Daarna kon je de blauwe plekken gaan tellen!

Echter, enkele minuten later kon je weer prima met Harm aan het werk en grinnikend vertrok hij dan met zijn geladen vrachtwagen om elders in het land de dozen af te gaan leveren. B.v. naar de Coöperatieve Condensfabriek in Leeuwarden of naar Sniths - de grote chipsfabrikant - in Broek op Langedijk. In zo'n oplegger gingen tienduizenden dozen, plat gevouwen, meestal per 25 met een band eromheen. Samen een behoorlijk gewicht.

Zes weken lang herhaalden zich deze taferelen. Het waren prachtige weken en door de ploegendiensten verdiende je als student een prima loon. Helaas mocht je niet langer dan zes weken blijven. De andere twee weken van mijn vakantie werkte ik dan bij het transportbedrijf van Bertus Ruumpol aan de Voorsterweg in Brummen. Daarna bleef er eind augustus nog een week over om zelf op (fiets) vakantie te gaan.

Harm was natuurlijk vooral ook een dorpsgenoot. Lange tijd bijna burens (er zaten nog twee burens tussen) in de Oudeweg in Leuvenheim en later trof je elkaar ook in de weekenden nog wel eens in de bus naar of van Zutphen (de uitgaansstad voor jonge en vrijgezelle Leuvenheimers in de beginjaren '60), of je zag elkaar in café 'Flora' (nu 'Kersenbloesem') bij Marinus van Roest en later Paul van den Hoek. Daar aan de stamtafel werden plannen geopperd om de weekenden wat te verlevendigen, want in Leuvenheim was natuurlijk voor ons helemaal niks te beleven.

Zo kon het gebeuren dat wij in juli 1964 besloten om de Leuvenheimse muziekvereniging 'De Eendracht' te gaan supporteren tijdens een concours in Groesbeek. Harm zou van Schotpoort de grijsblauwe katterugvolvo huren en Gerrit Nieuwenhuis en ik zouden meebetalen en meerijden.

Voor die tijd maakte ik een mooi wit kartonnen kaartje, leende een viertal letter-sjablonen en 'schilderde' met oostindische inkt 'PERS' op het kaartje. Dat kaartje werd achter de ruitenwisher geschoven en in Groesbeek aangekomen,

werden wij niet naar een centraal parkeerweiland gedirigeerd, maar rechtsstreeks begeleid naar het concoursterrein, kregen vlak bij de podiumtent een plaats toegewezen en zaten op een prominente plaats tussen een paar 'collega's'. Een balpen en een klein opschrijfboekje waren voldoende om het echt te laten lijken.

De daaropvolgende dagen werden we in Leuvenheim van alle kanten benaderd hoe dat kon dat wij - die niks met de muziek en het concours te maken hadden - zo maar op zulke vooruitgeschoven posities konden zitten.

Een andere belevenis met Harm was tijdens de Ronde van Brummen. 's Morgens om een uur of elf zaten wij - Harm, Gerrit en ik - bij Paul van den Hoek aan de stamtafel en vroegen ons af of we die middag naar de Ronde van Brummen zouden gaan kijken. Om één uur werd de knoop doorgelicht en fietsten we richting parcours, waar we bij de oude katholieke school onze fietsen stalden en verder liepen naar 'Concordia'. Het was er al aardig druk, maar de grote ronde moest nog beginnen. Dus was er nog wel even tijd om een pilsje te pakken. Harm kondigde aan even naar het toilet te moeten (hetgeen hij in zijn eigen bewoordingen aan ons duidelijk maakte) en vroeg Gerrit en mij om even op zijn colbertje te passen. Wij wisten dat Harm altijd een flinke handvol kleingeld in zijn colbertzak bewaarde (want dat was makkelijker dan zo'n portemonnee!). Terwijl Harm ruimte ging maken voor een paar nieuwe pilsjes, kregen Gerrit en ik een lumineus idee. Gerrit toverde uit zijn binnenzak een doosje Durex tevoorschijn, opende het en haalde er een condoom uit. Wij deden in snel tempo al het kleine geld van Harm in het condoom, legden er een forse knoop in en deponeerden het multifunctionele voorbehoedmiddel in Harm's rechter colbertzak.

Harm kwam terug, deed zij colbert aan en met z'n drieën liepen we richting wielercaparcours en zochten een plekje aan de Engelenburgerlaan ter hoogte van het huis van Van Goor. Daar was ook ongeveer start en finish. Het was mooi weer, het was een goeie Ronde van Brummen en het enthousiasme van speaker Gerrit Lagerwey zorgde ervoor dat wij tot het eind geïnteresseerd bleven.

Toen echter de laatste renners over de streep waren, was het voor ons tijd om Morits Timmer te gaan bezoeken. Een pilsje na de wedstrijd was zeker verdiend. Staande aan de tap bij 'Concordia' dronken we een paar glaasjes bier. Om goed vijf uur besloten we dat het mooi geweest was en dat we naar Leuvenheim zouden fietsen.

Opname uit een oude Ronde van Brummen (vòòr 1953). De renners komen voor het station langs en gaan de Engelenburgerlaan op, richting 'Concordia'. De spoorlijn is nog niet geëlectrificeerd.

"Harm, wil ie effen betalen? Mien portemonnee lig nog bie Paul," zei Gerrit. "Ik heb niet vòl geld meer, want ik heb straks ook al betaald," zei ik. "Is best," zei Harm, die nooit te beroerd was om een rondje te betalen.

Hij stak zijn hand in zijn colbertzakje, viste er het condoom met kleingeld uit en barstte in vloeken uit. Toen ik het verhaal aan mijn moeder en vader vertelde, heb ik ze beloofd deze woorden nooit meer te herhalen; dus dat doe ik ook hier niet!

Maar gelooft u mij: het mocht een wonder heten dat heel 'Concordia' nog over-eind bleef staan.

Harm was in alle staten. Gerrit en ik werden tot in het verre nageslacht verwenst en Harm smet met een geweldige smak het condoom met geld op de tapkast bij Morits Timmer. "Hold de rest maor!"

Hij beende naar buiten en was weg. Gerrit en ik gingen ook onze fietsen halen en gingen gezamenlijk naar Leuvenheim. Een goeie vijf-, zeshonderd meter voor ons fietste Harm. We spraken af dat we hem niet zouden inhalen.

Dinsdagsavonds kwam ik om kwart over zes met de bus in Leuvenheim aan. Bij de bushalte stond Harm. "Ik mot oe es effen hebb'n!" Hoewel hij niet erg kwaad keek, was ik toch op mijn hoede. "Iele hebt mi-j zondag aardig te pakken gehad, maor ik pak oe nog wel es terug."

"Kö-j d'r al weer umme lachen, Harm?" vroeg ik.

"Jao!" En met een forse hengst op mijn schouder was het hele gebeuren afgedaan.

Harm met de bijnaam Onwies. Een kleurrijk figuur. Veel Leuvenheimers van boven de zestig zullen zich hem nog wel herinneren. Misschien dat oud-collega's bij Schotpoort hem ook nog niet helemaal vergeten zijn. Helaas is hij al lang geleden overleden. Hij is niet oud geworden. Als hij nog geleefd zou hebben, zou hij nog steeds om al deze streken hebben kunnen lachen.

Harm Onwies: een beter voorbeeld van 'ruwe bolster, blanke pit' zou ik niet kunnen bedenken.

Willem Reusink

De foto van 'De Hoop' op pagina 22 en de foto hieronder zijn overgenomen uit het boek 'Wo das Ende ein neues Gesicht bekommt', een uitgave van 'De Hoop' uit 1965 ten gerieve van de Duitstalige klanten.

De expeditieafdeling van 'De Hoop' met de opleggers die gereed staan om geladen te worden. Rechts de Volvo-truck van Schotpoort, die de geladen opleggers haalde.

Uit lang vervlogen dagen

Bij gebrek aan kopij voor deze uitgave van 'De Marke' heb ik teruggegrepen op een artikel uit 'De Marke' van december 1986. Daarbij ben ik er vanuit gegaan dat de meeste lezers van ons blad destijds nog geen lid waren en het dus toentertijd niet gelezen hebben. Zelf vond ik het een leuk artikel en ik hoop dat u dat ook zult vinden. Het is van de hand van Louis van Deventer (1907-2001). Geboren Brummenaar en groot kenner van het Brummen van de 20e eeuw. De gecursiveerde tekst in het artikel is door mij (WR) toegevoegd.

En dan begin ik meteen met een kleine correctie op het artikel van Louis van Deventer: wat hij situeert in 1913 moet 1914 zijn, zoals u kunt zien aan de datum op de afdruk van het bewuste sluitzegel.

In juli 1913 werd er in Brummen een muziekconcouers gehouden. Of dat ter ere was van het geval dat Brummen voor het eerst (1911) een muziektent op het marktplein had gekregen, is mij niet met zekerheid bekend.

Wel werden ter gelegenheid van dat concouers sluitzegels uitgegeven van de muziektent en wel in drie kleuren.

De muziektent waar het hier om gaat, was kleiner dan de nu nog steeds aanwezige. De kleine heeft later nog enige jaren in Eerbeek bij café 'De Korenmolen' gestaan.

Bij zo'n muziekgebeurtenis kwam meestal ook een kleine kermis, al is het alleen maar om met de pachtopbrengsten van de exploitanten de kosten wat te drukken. Dat wilde men in 1913 ook, maar de Gemeente weigerde toestemming te geven. Dit was te begrijpen, daar de jaarlijkse kermis eind augustus werd gehouden en de staanplaatsen al in het voorjaar waren verpacht. Men kon niet in een tijdbestek van amper zes (4) weken twee zulke festiviteiten houden, zo werd er geredeneerd.

Op 'Huize Spaensweerd' aan de Bronkhorsterweg woonde in die tijd dr. Unia Stein Parvé. Deze heeft toen toestemming gegeven om een paar attracties op zijn

Spaensweerd in 1914

privéterrein te plaatsen. Midden voor het 'buiten' kwam de stoomcarroussel van de firma Vale uit Oostburg (Zeeuws-Vlaanderen) te staan, genaamd 'De Zeeuwse Stoomcarroussel'. Verder een wafel/oliebollenkraam en als bijzonderheid de marktkoopman/grappenmaker Kokadorus uit Amsterdam.

Voor de wafelkraam werd een speciale gasleiding onderlangs de berm van de (Bronkhorster)weg gelegd. Deze is er na afloop van het feest nog enkele jaren blijven liggen; wel afgesloten natuurlijk.

De zware wagens van de stoomcarroussel kwamen per spoor in Brummen aan. Bij het station was een zogenoemde 'koplading' en konden de wagens zo van de wagon worden afgereden en naar de standplaats gebracht. Dit geschiedde met paardentractie. Voor iedere wagon meestal twee paarden. Dit vervoer werd verzorgd

door de stalhouderijen van (Bé) Willemsen (Arnhemsestraat) en/of Frits Wijgman (Bronkhorsterweg).

Bronkhorsterweg

Brummen

De Bronkhorsterweg omstreeks 1900 met links de schuur van Willem Jurriëns (zand- & grindhandel/aannemer en rechts de stalhouderij van Frits Wijgman.

We hadden dus in 1913 twee keer feest achter elkaar!

In augustus 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit en ging de jaarlijkse kermis niet door. Maar in 1915 wel weer. Als 'pièce de milieu' kwam de stoomcarroussel van Hubert Wolfs uit Breda tegenover het café 'Het Oude Kromhout' te staan. Dat was destijds de mooiste carroussel welke in ons lande reisde.

Jarenlang was dit de opstelling van de kermis op het Marktplaats. Deze opname is van ca 1906. Er was nog geen muziekent, maar een plankier voor de muziek.

Verder de reizende bioscoop - met in die tijd stomme films - van Riozzi uit Bergen op Zoom. In het front van de tent stond een pracht van een stoomlocomobiel voor opwekking van elektrische stroom voor de verlichting. De machine liep als het ware geruisloos. Heel wat anders dan die razende dieselmotoren voor stroomopwekking van nu. Binnen die bioscoop een elektrische piano met een explicateur ter begeleiding van de films.

Ook een gewone draaimolen, waarin een paard liep, en een luchtschommel en een schietent.

Verder de nodige kramen, zoals een speelgoed-koek- en oliebolenkraam. Deze stonden vooral langs de kant van het (Markt)plein, waar (anno 1986) Optiek Lubbers en de Rabobank zijn gevestigd. De 'gewone' draaimolen stond meestal voor hotel 't Kromhout', waarvan de vloer met een doorsnede van tien à elf meter dik-wijs een eindje over de weg draaide om vrij te blijven van de kastanjabomen. Het hinderde in die dagen niet, want er was toch praktisch geen verkeer.

We woonden toen aan het Marktpllein, waar vader een boekwinkel had. Dat is nu (1986) 'De Boekelier'. *Dit pand is anno 2013 de beperkt geopende Rabobank.*

De kermis hadden we dus vlak voor de deur: in 1915 was mijn broer zes jaar en ik was acht. Als we 's avonds naar bed moesten, draaide de kermis nog door en vielen we bij de muziek uit de draaimolen in slaap. Het was wel eigenaardig, maar als de muziek ophield, werden wij wakker. Datzelfde gebeurde ook als er een kegelavond was, daar we de kegelbaan van het hotel vlak naast ons hadden.

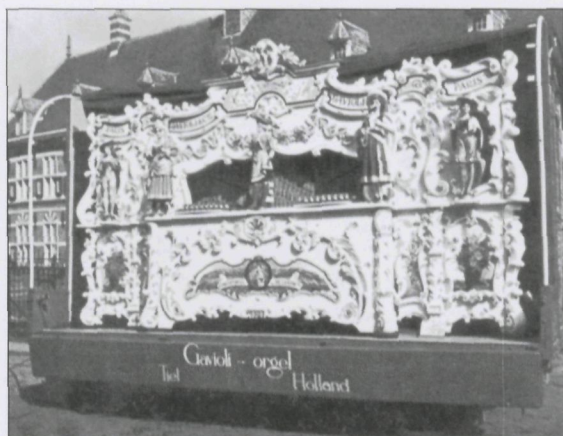
De kermis was in die dagen mooi. Heb ik daar misschien mijn liefde voor de orgels van overgehouden en is dat de oorzaak geweest, dat ik later ondanks tegenwerking (door onbekendheid) in het vak van orgelbouwer ben terechtgekomen??

Ongeveer in 1926 vestigde zich in Apeldoorn een Belgische orgelbouwer, Arthur B. Mortiers, bij wie ik een paar jaar later in de leer ben geweest. Deze ging omstreeks 1929 terug naar België en toen ben ik meteen voor mezelf begonnen. Ik had al dadelijk een paar klanten, die daarvoor in Apeldoorn hun orgel hadden laten onderhouden.

Het is hard werken geweest, doch ik heb er nooit spijt van gehad. Ik had veel klanten op de kermissen en reisde in de zomer heel wat af, voornamelijk in het noorden en oosten van het land, maar ook wel b.v. naar Bergen op Zoom.

Gelukkig zijn er weer jongeren gekomen, die ik zoveel mogelijk heb voortgeholpen en die er ook werk genoeg in hebben, zij het niet zo veel meer voor de kermissen, als wel voor verschillende instanties, stichtingen en natuurlijk: straatorgels.

De mooiste orgels zijn in goede handen terechtgekomen en worden als kleinoden gekoesterd (zie foto onder). Exploitanten van draai- en goktenten zoeken het tegenwoordig in zo veel mogelijk luidsprekerlawaaï!!!

zo schreef
Louis Ch. van Deventer in 1986.

*Het door Louis van Deventer
in 1963 gerestaureerde orgel
'De Leeuw' uit Tiel. Gebouwd
in 1904 door Gavioli in Parijs.*

Boven onbekend Eerbeek. Op de achterkant van de foto staat met potlood geschreven 'Aannemer Van der Veen'. Opname van (geschat) ruim 80 jaar geleden. Is dit bij Van der Veen's huis? Worden er nog kinderen herkend? Als u het weet, dan graag een reactie.

Zo ook voor onbekend Brummen uit ca 1915/1920. Verder geen gegevens.

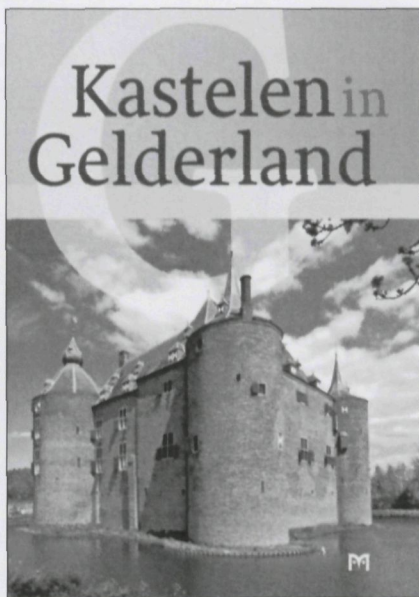
Kastelen in Gelderland

Op 5 september werd het overzichtswerk '**Kastelen in Gelderland**' gepresenteerd. Hoewel er al veel is gepubliceerd over kastelen in Gelderland, bestond er tot nu toe geen volledig overzicht van de circa 390 middeleeuwse Gelderse kastelen en adellijke huizen, waarvan er nog zo'n 170 bestaan. Deze bijzondere uitgave brengt daar nu verandering in.

Gelderland, de grootste provincie van Nederland, is rijk aan kastelen die nauw zijn verbonden met de Gelderse geschiedenis en met de ontwikkeling van het landschap. Kastelen vormden vaak het centrum van een machtsgebied, zoals een heerlijkheid, een graafschap of een hertogdom. De locatie van een kasteel binnen zo'n gebied werd bepaald door verschillende factoren, zoals de aanwezigheid van een rivier of een belangrijke handelsroute. Ook in de vorm van de kastelen is er grote verscheidenheid. Ze werden aangepast aan veranderende wooneisen en verdedigingstechnieken.

In de 15e en 16e eeuw verloren de meeste Gelderse kastelen hun defensieve functie. Verschillende burchten werden afgebroken en al dan niet vervangen door landhuizen of buitenplaatsen. Vanaf de 19e eeuw zijn verschillende Gelderse kastelen gerestaureerd, maar tijdens de Tweede Wereldoorlog raakten veel van de nog overgebleven kastelen alsnog zwaar beschadigd.

Het boek is het eindproduct van een vruchtbare samenwerking tussen het Gelders Genootschap, Gelders Erfgoed, het Gelders Archief, de Stichting Geldersch Landschap & Kasteelen en Uitgeverij Matrijs en bestaat uit een gedeelte met algemene hoofdstukken en een gedeelte met kasteelbeschrijvingen. In de inleidende hoofdstukken wordt onder meer aandacht besteed aan de geografische ligging van de kastelen, de veranderende politieke omstandigheden vanaf de middeleeuwen, de families en bewoners en bouwkundige ontwikkelingen. Ook de ontwikkeling van tuinen, parken en landschappen komt aan de orde, alsmede de veranderingen in het gebruik van de kasteelcomplexen en de kastelen die uit het landschap zijn verdwenen. De kasteelbeschrijvingen zijn per gemeente gerangschikt: alle 56 Gelderse gemeentes komen aan bod. Het boek is rijk geïllustreerd.

Museum Wacht

"Alle specialismen onder één dak"

Restauratie

van alle voorkomende materialen en objecten

Calamiteiten

calamiteitenservice en maken van calamiteitenplannen

Transport

van museale objecten (Nationaal en Internationaal)

Reiniging en desinfectie

van collecties of objecten

Opslag

geklimatiseerd en beveiligd

Advies

mbt. brandbeveiliging en veiligheid

www.museumwacht.nl

Lian Brandsma
Uitvaartzorg

Voor een uitvaart met zorg

in Loenen, Eerbeek, Dieren e.o.

tel. 06 23 00 95 51

www.lianbrandsmauitvaartzorg.nl

